

УДК 321.01

Н. М. ОНИЩЕНКО
О. Л. ЛЬВОВА

**ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: КРОК ДО РОЗВИТКУ ЧИ МОРАЛЬНА КРИЗА
СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА?**

Одним з проявів принципу рівності є рівність чоловіків та жінок, тобто незалежність рівного підходу від статі, дістав назву принцип гендерної рівності. З іншого боку, сучасні світові реалії виявляють тенденцію до зловживання даним принципом, виходячи із суто суб'єктивних чинників, які суперечать загальноприйнятій суспільній моралі, а головне – звичайній природі речей. Мова йде про феміністичні теорії, які, проголошуючи існування п'яти статей і домагаючись легалізації певних прав, становлять пряму загрозу для суспільних, життєвих цінностей.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, мораль, право, стать, фемініст.

Онищенко Н.Н., Львова Е.Л. Гендерное равенство: шаг к развитию или моральный кризис современного общества?

Одним из проявлений принципа равенства мужчин и женщин, то есть независимость равного подхода от пола, называется принципом гендерного равенства. С другой стороны, современная реальность в мире показывает тенденцию к злоупотреблению этим принципом, исходя из сугубо субъективных моментов, которые противоречат общепринятой общественной морали, а главное – обычной природе вещей. Речь идёт о феминистических теориях, которые, провозглашая существование пяти полов и добиваясь легализации определённых прав, являются прямой угрозой для общественных, жизненных ценностей.

Ключевые слова: гендер, гендерное равенство, мораль, право, пол, феминист.

Onischenko Natalia, Lvova Olena. Gender equality: step to development or moral crisis of modern society?

One of the manifestations of the principle of equality between men and women, that is, the independence of the equal treatment of sex, is called the principle of gender equality. On the other hand, the reality of the modern world shows a tendency to abuse this principle, on the basis of purely subjective factors that are contrary to accepted morals, and most importantly – the ordinary nature of things. It's about feminist theories which proclaim the existence of five

---

© ОНИЩЕНКО Наталія Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, член-кореспондент НАПрН України

© ЛЬВОВА Олена Леонідівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права В.М. Корецького НАН України

floors and promoting legalization of certain rights, are a direct threat to the public, life values.

Key words: *gender, gender equality, morality, right, sex, feminist.*

Україна проголосила себе демократичною, соціальною, правовою державою. У сучасних умовах це є більшою мірою політичним і правовим орієнтиром, аніж дійсністю, що потребує конструктивних дій, перегляду суспільних ідеалів та структури суспільних зв'язків. Серед останніх чільне місце посідають соціально-статеві як соціоформуючі, фундаментальні, генетично важливі. У демократичних суспільства ці відносини регулюються з позиції рівності жінки та чоловіка. Проблемі рівності жінки та чоловіка присвячені численні наукові праці з історії, соціології, культурології, економіки і, звичайно, права. Сучасна наука сформулювала її як проблему гендерної (соціокультурної) рівності.

Гендерна рівність – складова загального принципу рівності як основи демократичного устрою держави та суспільства. Принцип рівності є універсальною категорією і виключає дискримінацію за будь-якою ознакою: раси, кольору шкіри, релігії, соціального статусу. Рівність за ознакою статі відображає лише один, але дуже вагомий елемент у конструкції загального принципу рівності¹.

Гендер не слід ототожнювати зі статтю. Стать – це системна сукупність анатомо-фізіологічних властивостей людини, які відрізняють чоловіка від жінки. Гендер – це соціальна стать, соціально визначені ролі, сфери діяльності жінок і чоловіків, які визначаються не біологічними статевими відмінностями, а соціальною організацією суспільства.

Якщо стать є природною даністю, то гендер формується під впливом соціокультурних чинників і залежить від домінуючих у суспільстві традиційних поглядів на те, якою повинна бути жінка та яким має бути чоловік.

Гендерний вимір правової площини характеризується передусім рівністю жіночої та чоловічої соціальних статей. Встановлення такої рівності на практиці вимагає подолання патріархальних стереотипів, статевої ієрархічності соціальних зв'язків, у яких чоловіки заздалегідь сприймаються як вищі за розумовими та фізичними здібностями істоти, їхня діяльність є найбільш значущою та пріоритетною порівняно з діяльністю жінок.

Суто феміністичні погляди історично передували гендерним процесам. Поширені у 60-80-х роках минулого століття, вони вимагали поліпшення становища жінки та захисту її прав. Занадто поляризовані та звернені до проблем лише однієї статі, ці процеси тим більше виконали свою роль: подолали значний дисбаланс соціально-статевих стосунків та звернули увагу світової спільноти на проблеми жінок. Така радикальність позиції в сучасних умовах себе не виправдовує. До розв'язання проблем рівності жінок і чоловіків слід застосовувати підхід, який дозволяє глибоко та всебічно аналізувати соціальні структури й процеси, виявляючи взаємодію та співвідношення їх елементів один з одним і цілим. Саме на зазначеному підході засновані гендерні дослідження, які звернені до обох статей і пропонують встановити таку рівновагу соціальних прав та обов'язків, яка забезпечила б чоловікам та жінкам рівні можливості й водночас враховувала їхні анатомічні та психофізіологічні особливості.

Неможливо нівелювати відмінності жінки та чоловіка, визнати їх біологічну ідентичність, таке регулювання матиме дискримінаційний характер щодо тієї чи іншої статі. Необхідно забезпечити рівноправний розподіл соціальних, політич-

них, економічних можливостей та ресурсів. Провідна роль у цьому відводиться праву як передумові та наслідку суспільних відносин і їх змін².

У ст. 2 Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (1979 р.) першим пунктом ставляться такі вимоги стосовно механізму захисту прав людини-жінки: 1) включення принципу рівноправності жінок і чоловіків у національні конституції чи інше відповідне законодавством; 2) забезпечення за допомогою закону та інших відповідних засобів практичного здійснення цього принципу.

Велике позитивне значення безперечно має еволюційність, історичність гендерного розвитку. Разом з тим, сучасне суспільство наділяє індивіда досить широким соціальним інструментарієм, зокрема правовим, який він використовує для захисту та реалізації своїх прав. На сьогодні індивід позбавлений досконалої системи правових засобів налагодження гендерних відносин. Поділ ролей відбувається переважно стихійно, коли лише формуються, хоча й надто повільно, нові підходи до творення правових основ гендеру. За умов існування сучасних правових механізмів та їх ролі в регулюванні суспільних відносин взагалі та в деяких сферах життя недоцільно залишати регулювання гендерного питання в архаїчному стані стихійної саморегуляції. Недосконалість суспільного механізму в окремих випадках може призводити до «соціальних виключень», які відбуваються, коли держава належним чином не забезпечує соціальні права громадян. Виконання жінкою специфічних біологічних функцій та особливих ролей створює передумови її виключення з економічного та соціального життя, позбавлення її можливості брати реальну участь у розподілі суспільних благ. Якщо жінка не має дієвих юридичних гарантій, то поділ громадян на тих, хто включений у суспільний обіг, і тих, хто є виключеним із нього, може відбуватися за статевою ознакою. Тривалий час правове регулювання щодо жінок мало дискримінаційний характер, тому таку дискримінацію треба ліквідувати саме правовими засобами.

Одним із завдань права є закріплення соціально корисних тенденцій суспільного розвитку. Правове регулювання гендерних процесів необхідне для їх гарантійного становлення, усунення викривлень, які можуть призвести до наведених вище негативних наслідків та відкритого протистояння статей. Право має високу гуманітарну цінність як найвища форма соціальної взаємодії, яку не завжди мають інші соціальні регулятори. Тому його вплив на гендерні відносини має бути охарактеризований як позитивний.

Коли йдеться про рівність статей як ідеал суспільно-політичного розвитку, під цим поняттям можуть розумітися: а) формальна рівність (рівність юридична, закріплена законодавчо); б) рівність можливостей (надання певної законодавчо закріпленої переваги певній соціально-демографічній групі для створення однакових з іншими групами умов); в) рівність результату (цілеспрямоване забезпечення ліквідації для конкуруючих сторін перешкод, які можуть бути зумовлені попередньою дискримінацією). У правовій сфері прихильники гендерної та феміністської теорії намагаються дослідити питання «рівності» та «відмінностей» – наскільки можлива рівність різних людей (насамперед за ознакою статі), в яких межах можливе запровадження «нерівності» для досягнення рівності тощо³.

Цінність демократичних принципів і фундаментальних прав людини вимагає забезпечення справедливої гендерної рівності. На формування і розвиток державної політики безперечно і прямо впливають особисті, суб'єктивні чинники, ціннісні орієнтації та моральні переконання тих посадових осіб, які безпосеред-

ньо перебувають в ешелонах влади. За часів Радянського Союзу, коли панувала авторитарно-командна система державного управління, культивувалися «чоловічі» переваги щодо певних можливостей⁴.

Виконання взятих Україною зобов'язань щодо утвердження гендерної рівності потребує осмислення національних можливостей їх реалізації з урахуванням історично набутої практики суспільного життя чоловіка та жінки, національних традицій їх взаємовідносин, досягнень і рівня соціальної культури та її складової – гендерної культури⁵.

На сучасному етапі про подолання вказаних стереотипів свідчить прийнятий Верховною Радою України Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV від 8 вересня 2005 року (надалі – Закон). Цей Закон є вдалим кроком до запровадження відповідних міжнародних стандартів міжстатевій рівності і є правовою базою забезпечення конституційного принципу рівних прав чоловіків і жінок. Зокрема, ст. 3 Закону визначає основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, серед яких: недопущення дискримінації за ознакою статі, забезпечення рівної участі жінок та чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень, формування відповідального материнства і батьківства, виховання і пропаганда серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері та ін.⁶

Російські дослідники вказуєть, у свою чергу, на тривалі гендерні правові стереотипи законодавця. Зокрема, в літературі зазначається наступне. «Прийнято вважати, що використання в юриспруденції нормативно-універсальних категорій у чоловічому роді обумовлено правовою традицією. Противники гендерного підходу в праві переконують, що абстрактність понять «людина», «громадянин» як раз і є гарантією рівності. Однак практика свідчить, що андроцентризм як правовий стереотип породжує дискримінацію як жінок, так і чоловіків, передусім батьків.

Іншим правовим стереотипом в гендерній правотворчості є державний патерналізм, що виражається в регулюванні прав жінок як сукупності пільг, обумовлених фізіологічними особливостями статі і репродуктивною функцією. Однак важливо, щоб ці, свого роду, пільги не перетворилися у привілеї. З іншої сторони, патерналістичний стереотип змушує законодавця йти по хибному шляху введення пільг, замість створення необхідних і достатніх правових умов для розвитку і реалізації особистості, як це робиться в інших країнах.

Поки ж спостерігається інша картина, коли ці стереотипи нав'язуються особам, що приходять до влади, зокрема з використанням інституціональних інструментів. Наприклад, в Державній Думі Росії відбулася корекція правової ідентичності суб'єктів правотворчості, зокрема, комітету Державної Думи, до компетенції якого відносяться справи жінок, сім'ї та молоді, який фактично відмовився від розробки проектів гендерно маркованого законодавства»⁷.

Зазначені патерналістичні та андроцентричні стереотипи дійсно мають місце в питаннях забезпечення рівності у правах чоловіків та жінок. Разом з тим, у цьому контексті мусимо зауважити, що не можна не брати до уваги природної, біологічної нерівності між чоловіками та жінками, що не породжується суб'єктивними чинниками, і з цим необхідно рахуватися. В іншому випадку, наполягання на абсолютній рівності чоловіків і жінок може призвести до вельми негативних наслідків, про які ми далі вестимо мову.

Не зважаючи на існування у свідомості суспільства певних стереотипів, так званого гендерного суб'єктивізму, усе ж природна цінність людини та її потреб і

можливостей сьогодні явно долає вказані перепони. Те, що невіддільне від людини та її сутності, її невід'ємні природні права, які тривалий час навіть не були передбачені законодавчо, отримує сьогодні перемогу над «буквою закону», оживаючи і у свідомості людей, і у реальному житті, і на законодавчому рівні. Без сумніву, гендерна рівність є однією з цінностей, на яких будується право.

Паралельно із зазначеними позитивними процесами у світі поширюється руйнівна тенденція зловживання поняттям гендеру для легалізації особистих, суб'єктивних відхилень.

Так, Б. Вольмер де Коль звертає увагу на наступне. Якщо звернутися до етимології слова «gender» («рід»), то можна знайти ще декілька його значень. Слово «gender» походить від латинського слова *genus, generic*, що має багато різноманітних значень, від класифікації виду чи класу до визначення сім'ї чи народу з окремою ідентичністю, тобто нації. Порівняно нещодавно в деяких мовах, особливо в англійській, слово «гендер» набуло інших граматичних форм, серед яких – чоловічий та жіночий рід. А в другій половині ХХ ст. використання цього слова змінилося в сторону визначення сексуальної ідентичності індивіда. Слово «гендер» стало феміністичним терміном. Гендерні феміністки стали відокремлювати стать від гендеру з метою допомогти жінкам залишити місце, відведене їм природою та суспільством. Ними було висунуто ідею про те, що відмінності між статями вигадані суспільством. На думку гендерних феміністок, гомосексуальна, гетеросексуальна і бісексуальна орієнтація мають однакове значення і залежать від переваг індивіда⁸.

Тобто, в новій гендерній перспективі термін «гендер» став визначатися як «соціально сконструйовані ролі».

В якості плацдарму для поширення своїх ідей прибічники нової перспективи обрали ІV Всесвітню конференцію ООН щодо становища жінки, яка відбулася у вересні 1995 року в Пекіні. Керівництво конференції оголосило таке формулювання терміну «гендер» – він вказує на відносини між чоловіком і жінкою, що засновані на ролях, які суспільство визначає і присвоює одній та іншій статі».

Таке визначення викликало занепокоєння делегатів конференції, особливо представників католицьких країн і Святого Престолу. Ці делегати просили авторів визначення зробити його більш розгорнутим, оскільки передбачали, що за ним можуть критися неприйнятні установки: наприклад, терпимість до гомосексуальної орієнтації та ідентичності. Белла Абзуг, колишній депутат Конгресу США, доповнила інноваційну інтерпретацію терміну «гендер»: «Смисл терміну «гендер», на відміну від слова «стать», вказує на той факт, що становище і ролі жінки та чоловіка є соціальними конструкціями, які підлягають змінам».

Тобто, стало зрозуміло, що прибічники гендерної перспективи стверджують дещо вельми сміливе, наприклад, що «не буває «природних чоловіків» і «природних жінок», немає сукупності характеристик і моделей поведінки, притаманних виключно одній статі»⁹.

Отже, стає зрозумілим, що в «гендерній перспективі» незручна природа лише заважає, а тому має зникнути. З цього приводу С. Файерстоун висловлює парадоксальну, на наш погляд, думку: «Те, що «природно», не обов'язково є «людською» цінністю. Людство почало випереджати природу; ми більше не можемо виправдовувати дискримінаційну систему класів-статей на тій підставі, що вона має природне походження»¹⁰.

Однак учасники конференції – представники націй, які захищають життя та сімейні цінності, виступили проти таких пропозицій, особливо, коли виявили, що

в пекінському документі свавільно виключено з програми слова «дружина», «чоловік», «мати», «батько».

Гендерні феміністки також вважають суттєвим пунктом у документі боротьбу за «вільний вибір» щодо питань дітонародження і «способу життя». Це, зокрема, стосується «права» всиновлення дитини лейсбійською парою, «права» на аборти, «права» на самостійний вибір власної сексуальної ідентичності та ін.

Заначена проблема особливо загострюється з урахуванням того, що для гендерних феміністок існує п'ять статей, а не дві: слід говорити не про чоловіків та жінок, а про «гетеросексуальних жінок, гомосексуальних жінок, гетеросексуальних чоловіків, гомосексуальних чоловіків і бісексуалів».

Як справедливо резюмує з цього приводу О. Альзамора Реворендо, «свобода» прибічників гендерної перспективи, що проголошують наявність п'яти статей, суперечить усім наявним науковим даним, відповідно до яких, з генетичної точки зору, існує лише дві можливості: можна бути або чоловіком, або жінкою, і немає жодних проміжних варіантів між ними»¹¹.

Отже, феміністські теорії становлять пряму загрозу на цінності сім'ї та шлюбу. Суспільство не зобов'язане зосереджуватися на сексуальних проблемах чи відхиленнях окремих індивідів настільки, щоб надавати зазначеним аномаліям правового статусу. По суті, відбувається насилля над природою заради, так званої, рівності у правах.

Як підкреслює Т. Анатрелла, гомосексуальність має залишатися приватною проблемою, тому що бажання визнати законним одне сексуальне відхилення потягне за собою бажання надати суспільного статусу й усім іншим прибічникам гендерної ідеології¹².

«Варто не підіймати в ранг закону хитку мораль перехідного періоду, а допомагати суспільству залишатися міцним, проходячи через будь-які часи, спираючись на істинні життєві цінності. Слід пам'ятати, що цивільний закон будується на тому, що є істинним і правильним для суспільного блага.

Гомосексуалізм не є джерелом права. Суб'єктом прав і обов'язків є людина. Не може бути рівності між парою, що складається з чоловіка і жінки, і зв'язком між людьми однієї статі. Іншими словами, гомосексуалізм позбавлений цінності в суспільному розумінні. Це приватна реальність, на якій не будується життя суспільства і яка не може бути нормою»¹³.

Нині дана руйнівна тенденція почала сягати й України.

За наведеною статистикою, геї, лесбіянки, бісексуальні і трансгендерні люди складають до 1 млн. 200 тис. жителів країни; кількість одностатевих партнерств, що де-факто існують в Україні, оцінюється фахівцями в межах до 200 тис. пар.

Так, Українська спільнота геїв, лесбіянок, бісексуалів та трансгендерних людей у 2010 році звернулася до Президента України з вимогою «продовжити курс на рівноправність геїв», що передбачає заборону дискримінації на підставі секс-орієнтації в сфері трудових відносин, легалізації існуючих одностатевих родин та ін.¹⁴

II Ватиканський Собор підкреслює, що відмінність між статями є позитивним фактором. Всі чоловіки і жінки є людьми і у своїй гідності вони рівні. Те, що їх відрізняє один від одного, перебуває у згоді з задумом творіння. Ж. Котье зазначає, що «повага до гідності жінки і визнання її рівних з чоловіком прав означає рівність прав щодо участі у культурному, економічному, суспільному і політичному житті. Однак досягнута у цій сфері рівність прав повинна йти поруч із визнан-

ням особливого покликання жінки: ця рівність не повинна шкодити жінці, материнству та сім'ї»¹⁵.

Урядом М. Азарова 10 лютого 2013 року до Верховної Ради було подано проєкт закону № 2342 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні», метою якого є, відповідно до пояснювальної записки, «врахування міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері захисту прав та свобод людини і громадянина», у даному разі такими стандартами вважаються закріплення певних прав за сексуальними меншинами. 14 травня 2013 р. розгляд даного законопроєкту було відкладено.

В українському суспільстві нині гучно лунають справедливі протести серед духовенства, громадських рухів, науковців, правозахисників, вбачаючи в цьому реальну небезпеку та трагедію для сучасного суспільства та майбутніх поколінь.

У чому полягає ця небезпека? – ставить питання адвокат С. Гула, надаючи одночасно аргументовані відповіді.

По-перше, в Україні на законодавчому рівні пропонується ввести поняття «сексуальна орієнтація» (зміна ст. 2 Кодексу законів про працю). Це може потягнути надання додаткових прав представникам сексменшин (наприклад, усиновлювати дітей), що не лише руйнує сім'ю, а й основи здорової моралі суспільства.

Також на законодавчому рівні мають вводитися безпрецедентні поняття, а саме: непряма дискримінація, оголошений намір про дискримінацію, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації (ст.ст. 1 і 5 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»). Це означає, зокрема, якщо хтось захотів би сказати в церкві про те, що гомосексуалізм – гріх, то це буде розцінено не лише як намір про дискримінацію, а й підбурювання цілої спільноти до дискримінації, і в такому разі наставатиме юридична відповідальність, можливо адміністративна чи навіть кримінальна.

Одна з найгірших гомосексуальних ініціатив законопроєкту, як підкреслює С. Гула, міститься в ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України, а саме: «У разі наведення позивачем фактів, які дають змогу припустити, що мала місце дискримінація, обов'язок доказування необґрунтованості позовних вимог у цій частині покладається на відповідача». Тобто, вже не геї доводитимуть, що їх дискримінували. Ймовірно, якщо дану норму буде прийнято Верховною Радою, на священнослужителів та багатьох моральних людей чи організацій чекають чисельні судові позови¹⁶.

Ще однією вагомою, на наш погляд, загрозою є запропоновані законопроєктом № 2342 зміни до ст. 2¹ Кодексу законів про працю України, проголошуючи рівність трудових прав усіх громадян України, не залежно від сексуальної орієнтації.

Як щодо професій, які потребують дотримання відповідного морального рівня працівника – лікаря, вчителя, правоохоронця та ін.?

Статтею 41 Кодексу законів про працю України передбачаються додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з окремими категоріями працівників за певних умов, серед яких – вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи (ч. 1 п. 3 ст. 41). Тобто, згаданий вище законопроєкт має на меті неприродну сексуальну орієнтацію особи підвести до грифу «морально».

Як ставитимуться батьки традиційних сімей (і самі автори законопроекту), якщо їх дитину навчатиме чи лікуватиме особа тієї ж статі, але з порушеною сексуальною орієнтацією?

При цьому автори проекту закону № 2342 переконані, відповідно до пояснювальної записки, що даний «проект не потребує проведення громадського обговорення». Ймовірно, передбачаючи всенародне обурення зазначеними новелами, вони саме таким чином захистили свої правотворчі ідеї.

Окрім того, у пояснювальній записці значиться, що «запропоновані зміни до Кодексу законів про працю України безпосередньо впливають із Конституції України». Виникає питання – чи уважно знайомилися автори законопроекту з Преамбулою Конституції України 1996 р.?

А там проголошено, що Верховна Рада України від імені Українського народу приймає цю Конституцію, «виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями».

Невже гомосексуалізм – це наша багатовікова історія, прояв нашої совісті і наша турбота про майбутні покоління?! Історія свідчить, що це явище ніколи не вважалось нормальним та здоровим для будь-якого суспільства і суперечить природному праву і, відповідно, принципу верховенства права, який нині має панувати в Україні.

Окрім того, законопроект № 2342 руйнує давню, глибоку християнську традицію українського народу та зневажає його віру.

Біблія, яка в усі часи вважалася найавторитетнішою священною книгою життя та непохитною основою суспільної моралі не лише в Україні, а й у більшості країн світу, нині може стати дискримінуючою книгою, особливо в частині певних природних та Божественних істин. Це, зокрема, послання до Римлян (1:26-28): «...Бог їх видав на пожадливість ганебну, бо їхні жінки замінили природне єднання на протиприродне. Так само й чоловіки, позоставивши природне єднання з жіночою статтю, розпалилися своєю пожадливістю один до одного, і чоловіки з чоловіками сором чинили. І вони прийняли в собі відплату, відповідну їхньому блудові»¹⁷.

1. *Європейський* правовий вимір гендерно чутливої політики [Оніщенко Н.М., Матвієнко О.В., Береза С.В., Томашевська М.О.]. – К.: Юридична думка, 2005. – С. 216. **2.** *Основи* теорії гендеру: навч. посіб.. – К.: «К.І.С., 2004». – С. 120. **3.** *Інтегрування* гендерного підходу в державну політику України. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. – С. 10. **4.** Там само. – С. 74. **5.** *Мельник Т.В.* Міжнародний гендерно-правовий аспект проблеми прав людини в Україні / Т.В. Мельник // Український журнал про права людини. – № 2 (2). – 2005. – С. 18. **6.** *Болотіна Н.Б.* Соціальне законодавство України: Гендерна експертиза / Болотіна Н.Б. – К.: Логос, 2001. – С. 9. **7.** *Исаева Н.В.* Правовая идентичность (теоретико-правовое исследование): монографія / Исаева Н.В. – М.: Юрлитинформ, 2013. – С. 316-317. **8.** *Вольмер де Коль Б.* Новые определения гендера / де Коль Б. Вольмер // Лексикон: Дискуссионные темы и неоднозначные термины в сфере семьи, жизни и этики. – М.: Изд-во Францисканцев, 2009. – С. 495-496. **9.** *Альзамора Реворедо О.* Гендерная идеология: опасности и цели / Ревордо О. Альзамора // Лексикон. – С. 114. **10.** Там само. – С. 117. **11.** Там само. – С. 123-125. **12.** *Анатрелла Т.* Гомосексуальность и гомофобия / Т. Анатрелла // Лексикон. – С. 157. **13.** *Біблія* або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / пер. проф. І. Огієнка. – К.: Укр. Біблійне Товариство, 2011. – С. 1038. **14.** *Гей-форум* України звернувся до Януковича

(03.03.2010) // Сайт Української Гельсінської спілки з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1267627389>. 15. Котье Ж. Равные права мужчин и женщин / Ж. Котье // Лексикон. – С. 690-692. 16. Гула С. Пять главных опасностей новой гомосексуальной инициативы правительства: законопроект 2342 / Гула С. // Электронный ресурс: Закон онлайн. – Режим доступу: <http://www.zakon-online.com.ua/prava-cheloveka/pyat-glavnyh-opasnostey-novoy-gomoseksualnoy-iniciativy-pravitelstva-zakonoproekt-2342.html>. 17. Библия або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – С. 1049.

УДК 340.12:340.134:001.12

В. П. ПЛАВИЧ

ФЕНОМЕН НОРМОТВОРЧОСТІ ТА ЙОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ: ПРАВОТВОРЧІСТЬ, ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ, ПРАВОТВОРЧИЙ ТА ЗАКОНОТВОРЧИЙ ПРОЦЕСИ

Розглядаються проблеми визначення суміжних категорій нормотворчості. Автор обґрунтовує власний підхід до їх розмежування і враховує не лише зовнішні їх зв'язки, а й внутрішні елементи їх змісту.

Ключові слова: *нормотворчість, правотворчість, законотворчість, правотворчий за законотворчий процеси, нормотворча діяльність.*

Плавич В.П. Феномен нормотворчества и его соотношения со смежными категориями: правотворчество, законотворчество, правотворческий и законотворческий процессы

Рассматриваются проблемы определения смежных категорий нормотворчества. Автор обосновывает собственный подход их разграничения и учитывает не только внешние их связи, но и внутренние элементы их содержания.

Ключевые слова: *нормотворчество, правотворчество, законотворчество, правотворческий и законотворческий процессы, нормотворческая деятельность.*

Plavych Volodymyr. The phenomenon of rule-making and its relationship to adjacent categories: law-making and law-making processes

The article consists the problems of determining of related categories of rulemaking. The author grounds his own approach in their differentiation and considers not only their relationship, but also the internal elements of the content.

Key words: *rule-making, law-making, law-making and rule-making processes, rule-making activities.*

Феномен нормотворчості має дискусійний характер для наукового розуміння та використовується в юридичній літературі переважно в межах вивчення проблем формування (виникнення) соціальних норм регулювання поведінки суб'єктів (у тому числі правових норм). Нормотворчість розглядається як «творення норм», що є більш загальним поняттям, ніж правотворчість, виступає як родові поняття щодо творення соціальних норм, різновидами якої є правова нормотворчість, релігійна, мовна нормотворчість тощо¹; або як процес творення

© ПЛАВИЧ Володимир Петрович – доктор філософських наук, кандидат юридичних наук, завідувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права ОНУ імені І.І. Мечникова